

Amerikkalainen antropologia eli kansatiede

Amerikassa antropologiaksi kutsuttu tieteen alue on varsin laaja, mikä ilmenee esim. Kalifornian yliopiston antropologisen osaston oppiaineista, joihin ovat arkeologia, kansatiede, kielitiede ja fyysinen antropologia. Sama antropologisen osaston professori saattaa Kalifornian yliopistossa — kuten monessa muussakin Amerikan yliopistossa — luennoida jonakin lukukautena arkeologian teoriasta ja jonkin alueen etnografiasta sekä lisäksi luoda vielä yleiskatsauksen kielitieteen. Amerikkalaiset antropologit ovat sitä mieltä, että nämä aineet liittyvät varsin läheisesti toisiinsa: he väittävät, että todella päteviä esityksiä kulttuurista ja sen historiasta ei voida laatia ottamatta huomioon kaikilla mainituilla tieteenaloilla saavutettuja tutkimustuloksia. Silti on kuitenkin aineella oma erikoistuntijansa ja -opettajansa ja jokainen tutkija

kiinnittää tutkimuksissaan päähuomionsa omaan erikoisalaansa.

Vuonna 1953 pidettiin Amerikassa kansainvälinen antropologikonferenssi, jossa pohdittavina olleet kysymykset ja niiden käsittely on esitetty kokoomateoksessa *Anthropology Today*. Puheenjohtajana toiminut Alfred Kroeber — Amerikan antropologian »grand old man» — lausui avajaispuheessaan mm., että antropologia pyrkii olemaan »eräänlainen yhdistelevä tiede: se toimii kuin trusti, joka yhdistää toisiinsa alaisensa osakeyhtiöt. Me antropologit emme koskaan tule tuntemaan Kiinaa niin intensiivisesti kuin sinologit, emme hintoja, verotusta tai pankkiasioita niin tarkkaan kuin ekonomit emmekä perinnöllisyysoppia niin täydellisesti kuin biologit. Mutta me yritämme saada käsityksen siitä, kuinka kiinalainen sivistys, talouselämä, inhimillinen perinnöllisyys

ja monet muut seikat vaikuttavat toisiinsa, kuinka ne kehittyvät ihmisessä, kuinka ne keskittyvät ihmiseen ja ovat hänen työnsä tulos.» Tässä lausunnossa ilmenevät selvästi ne perusajatukset, jotka osaksi jo englantilaisen Tylorin aikana hyväksyttiin kansatieteen teoreettiseksi pohjaksi:

1. Kulttuuri on ihmiselle kuuluva yliorgaaninen ilmiö.

2. Kulttuuri muodostaa elimellisen kokonaisuuden, jonka kokonaiskuvan tutkiminen on ensiarvoinen tehtävä.

Amerikkalaisen antropologian sisällön selvittämiseksi täytyy lyhyesti tarkastella tämän tieteen kehitysvaiheita. Kuten Euroopassa varsinainen kansatieteellinen tutkimus Amerikassakin alkoi vasta viime vuosisadan jälkipuoliskolla. Englantilaisen tutkijan E. B. Tylorin teorit herättivät vastakaikua valtameren toisella puolella: samaan aikaan kuin Tylor teoksissaan kehitteli evolutionistista metodiansa julkaisi amerikkalainen L. H. Morgan tutkimuksiaan, joissa ilmenevä laajakantoinen näkemys perustui osaksi omiin irokeesi-intiaanien parissa suoritettuihin kenttätutkimuksiin. Museokokoelmien kerääminen oli myös amerikkalaisen kansatieteen pääpyrkimyksiä viime vuosisadalla: J. O. Dorsey, F. Cushing ja monet muut antropologit keräsivät huomattavan määrän tasankolais-, pueblo- ym. intiaanien kulttuuria valaisevaa aineistoa. Vuosisadan vaihteeseen asti näiden tutkijain perusideana oli kehitysteoria.

Uuden vuosisadan alussa ilmestyi Amerikan antropologian piiriin Franz Boas, erittäin huomattava ja vaikutusvaltainen tiedemies. Hän ryhtyi jyrkästi vastustamaan evoluutioteoriaa ja siihen perustuvaa nk. vertailevaa metodia huomauttaen, että kulttuuri-ilmiöillä pitää olla todistettu geneettinen yhteys, ennen kuin niitä

voi verrata toisiinsa ja rakentaa niistä kehitystä kuvaavia sarjoja. Vastapainoksi kehitysteorialle hän esitti »historiallisen metodin», jonka mukaan kansatieteellisellä tutkimuksella on kaksi päätehtävää:

1. On tarkoin tutkittava yksityisten heimojen kulttuuria, jotta saataisiin selville tutkittavien heimojen muinaisuus.

2. Täten saatuja historiallisia tietoja apuna käyttäen on pyrittävä toteamaan ihmiskunnan kehitykseen vaikuttavia yleisiä lakeja.

Boas kiinnitti siis päähuomionsa kehitysprosessiin eli siihen, kuinka ja miksi kulttuuri-ilmiöt syntyvät, kehittyvät ja sopeutuvat eri kansojen elämään.

Boas ja hänen oppilaansa keräsivät ahkerasti materiaalia Amerikan intiaaniheimojen elämästä ja havaittivat, että niiden kulttuurit muodostivat kulttuurialueita (culture areas): oli ts. olemassa toisiinsa liittyviä heimoryhmiä, joiden kulttuureissa oli huomattavia yhtäläisyyksiä. Kun näitä kulttuurikuvauksia alkoi olla koossa, tutkimuksen painopiste siirtyi kulttuurin esihistoriallisen rekonstruoinnin alalle. Tutkijat, esim. Kroeber, Lowie, Wissler ja Benedict — kaikki Boasin oppilaita ja seuraajia — vertailivat toisiinsa kulttuuri-ilmiöiden levinneisyysalueita ja yrittivät kielitieteen ja arkeologian avulla määrittää näiden ilmiöiden ikää ja alkuperää. Kulttuurin katsottiin kokonaisuudessaan olevan vain satunnainen koostumus yksityisistä kulttuuri-ilmiöistä.

1930-luvulla esitettiin edellä mainittua periaatetta jyrkästi vastustavia ajatuksia. Leslie Spier lausui jo v. 1929, että historiallinen rekonstruointi ei ole niin tärkeä tehtävä kuin Boasin metodin toinen pääkohta, kulttuurin kehitysprosessin tutkiminen. V. 1934 Ruth Benedict julkaisi kuuluisan teok-

sensa *The Patterns of Culture* (suom. *Kulttuurin muodot*, WSOY 1951). Benedictin pää tarkoituksena oli näyttää, että kulttuuri ei ole vain satunnaisesti koostunut kulttuuri-ilmiöiden kokoelma, vaan että kullakin elävällä kulttuurilla on oma erikoisuutensa, jonka vaatimusten mukaan uudet lainat ja vanhat perinteet muovautuvat kansan luonnetta vastaavaksi värikääksi kokonaisuudeksi. Benedict osoitti esim., että pueblontiaanien kulttuurilla on erikoinen ns. apolloninen luonne, johon kaikki ilmiöt heidän kulttuurissaan ovat sopeutuneet.

Amerikan antropologia sai myös voimakkaita vaikutteita Englannista. Malinowskin esittämä funktionalismiteoria herätti paljon vastakaikua, ja Radcliffe-Brownin sosiologinen metodi sai kannattajia sekä Chicagon yliopistossa, jossa tämän metodin keksijä piti luentoja v. 1931, että muissa yliopistoissa.

Nykyaikaisen antropologian tutkimusala Amerikassa on siis varsin monipuolinen. Jatkuvasti yritetään kerätä tietoa intiaanien kulttuureista, mikäli niistä on jotakin jäljellä, mutta tämän vanhan tehtävän lisäksi monenlaiset uudet metodit kulttuurin tutkimuksessa vaativat uudenlaisia aineistonkeräystapoja. Aiemmin tutkimuksissa ilmenneestä ns. »primitiivisen» kulttuurin ja »ylempien» kulttuurien erottamisesta on miltei kokonaan luovuttu, ja jatkuvasti ilmestyy uusia tutkimuksia, jotka selostavat Kiinan, Japanin, Saksan ja Yhdysvaltain kulttuuria. Nykyisiä kulttuureja tutkiessaan antropologit työskentelevät yhdessä psykologien ja sosiologien kanssa.

Pyrkimys Boasin esittämiin antropologian päätavoitteisiin on vielä havaittavissa nykyaikaisessakin tutkimuksessa. Etsiessään kulttuurin lakeja tutkijat ovat kiinnittäneet huomiota

ns. »akkulturaatio» (acculturation) -tutkimukseen; se käsittelee niitä ilmiöitä, »jotka ovat seurauksena, kun eri kulttuureihin kuuluvat ihmisryhmät tulevat läheiseen kosketukseen toistensa kanssa ja siten tapahtuu muutoksia niiden kulttuureissa.» Melville Herskovits on esimerkiksi tutkinut Etelä- ja Keski-Amerikan neekerien kulttuuria ja havainnut, että heidän nykyisessä katolisessa tai luterilaisessa uskonnossaan monesti ilmenee vanhoja afrikkalaisia piirteitä.

Se tutkimusmetodi, jonka nimenä on »persoonallisuus ja kulttuuri» (Personality and Culture), yrittää erityisesti selvittää sitä, kuinka yhteiskunta kehittää yksilöt ottamaan osaa kulttuuriin, siis millä tavalla perheet, koulut ja yhteiselämä muovailevat kulttuuriyhteiskunnan jäseniä rakentaessaan yhteisen kansanluonteen. Ruth Benedict julkaisemassaan teoksessa »*Chrysanthemum and the Sword*» esittää näytteitä japanilaisten kulttuurista ja pyrkii selittämään, kuinka tämän kulttuurin erikoisuuslunne jatkuu sukupolvesta sukupolveen.

Kun antropologia pyrkii selvittämään myös nykyaikaisen kulttuurin lakeja, sen tuloksilla täytyy olla suoranaista käytännöllistäkin merkitystä; niinpä onkin jo olemassa uusi koulukunta »Applied Anthropology» eli käytännöllinen antropologia. Tämän koulukunnan piirissä kenttätyö keskittyy juuri yhteiskuntaprobleemeihin — tehtaassa työnantajan ja työntekijän suhteisiin, Yhdysvaltain rotupulmiin jne. YK:ssakin on antropologinen osasto.

Suuret eroavuudet eri kulttuurien käsityksissä oikeasta, synnistä, jne. vaativat järkevää ja syvällistä psykologista ja filosofista pohdintaa. Monet antropologit Amerikassa ovat sitä mieltä, että antropologian tutki-

jat eivät saa tehdä johtopäätöksiä moraalista arvoista, vaan heidän tulee ainoastaan esittää pelkkää deskriptiivistä materiaalia; toisten käsitys on, että antropologien täytyy tutkia kulttuureihin sisältyviä eettisiä käsityksiä, jotta päästäisiin selville kaikille kansoille yhteisistä moraalista arvoista ja näin antropologisella metodilla voitaisiin perustaa uusi ihmiskunnan moraalifilosofia.

Nykyään amerikkalaisissa yliopistoissa kiinnostus antropologiaan on hyvin voimakas. Vanhemman koulukunnan museomiehet eivät ole enää johtoasemassa, vaikka useimmat antropologit kyllä korostavat museokoelmien suurta merkitystä tutkimuksissa. Museomiesten luoma periaate, jonka mukaan tutkimukset täytyy

suurimmaksi osaksi perustaa kenttätyöhön, on myös säilynyt kaikissa eri koulukunnissa. Tälle vanhalle, lujalle pohjalle ovat rakentaneet yllä mainitut koulukunnat, joiden tulisi — Amerikan yliopistojen tiedemiesten samoin kuin koko kansankin mielestä — selvittää jokapäiväisessä käytännössä ilmeneviä yhteiskunnallisia probleemeja. Tämän hetken antropologeista useimmat kuitenkin myöntävät, että heidän tietensä on liian nuori ja aloitteleva pystyäkseen selvittämään moniakaan maailman suurista pulmista. Antropologit eivät voi ratkaista näitä pulmia, mutta parhaillaan he pyrkivät tieteen avulla paljastamaan niitä kulttuuriprosesseja, joista näiden pulmien ratkaisut voivat olla löydettävissä.

PERTTI PELTO